

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука "Аз Буки"

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
Педагогика**

Българско научно-педагогическо и методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киевски 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киевски 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XXXIX, 2012 • киевски 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

3

21 – 27 ЯНУАРИ
2016 г.

Химия на английски и френски

*Откъс от „За някои от основните
термини при преподаването на химия на
английски, френски и български език“*

Дамяна Грънчарова

Езикова гимназия „Академик Л. Стоянов“

Дафина Костадинова

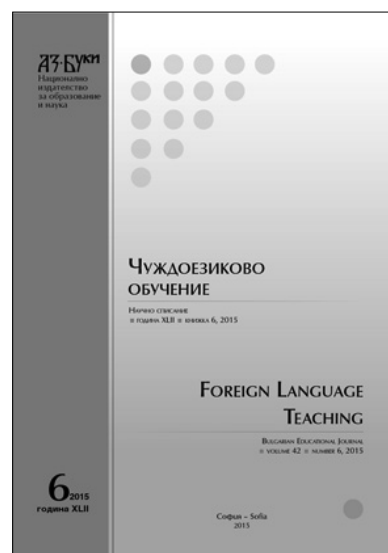
Югозападен университет „Неофит Рилски“

От много години преводът е обект на научен интерес и изследвания, правени от езиковеди и специалисти в сферата на теорията и практиката на превода. Все още има толкова много да се изследва заради броя на езиците по света и различните сфери на приложение и необходимост от превод. Ние, от своя страна, решихме да проучим някои от най-важните характеристики на специализирания превод на английски, френски и български език, като се фокусирахме върху употребата на специфични термини, използвани при преподаването на химия на английски и френски език на ученици от българските езикови гимназии.

Главната цел на нашето изследване е да открием дали има и ако има, какви са различията между химичните термини на английски, френски и български език, както и да проследим начина, по който термините са представени в различните учебници по химия. Фокуса на това проучване сме поставили върху сравнението и оценката на научните термини, които се използват най-често в съвременната органична химия.

Основните ни задачи са да представим нацините, по които се въвеждат определени явления

Заглавието е на редакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Йордан Ходжев
0880 81 15 65

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Чуждоезиково
обучение“, кн. 6/2015:**

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Когнитивната лингвистика в
лингвистиката / *Майя Пенчева*

За някои прояви на сефардско-
българския езиков контакт / *Ис-
кра Манолова Добрева*

МЕТОДИКА

Обучението по съвременни ези-
ци в Република Македония / *Ве-
сна Продановска*

За някои от основните термини
при преподаването на химия на
английски, френски и български

език / *Дамяна Грънчарова, Дафина Костадинова*

Националната олимпиада по немски език – вход за търсени специалности в български университети / *Емилия Денчева*

ЕЗИК И КУЛТУРА

Ford's Rendering of the Nature of War in Parade's End / *Asparouh Asparouhov*

Парижките букинисти и софийският им аналог / *Цвета Тодорова*

ХРОНИКА

Научна конференция по социолингвистика / *Катя Исса*

Първа българо-хърватска славистична среща / *Ина Христова*

Сто години българска литература в Бразилия / *Боян Недев*

Sciences et guerre, sciences en guerre / *Ioan Panzaru, Florin Turcanu, Simona Necula*

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Езикознанието в Русия през XVIII век / *Димитър Веселинов*

ЕЗИК И ОБРАЗОВАНИЕ

Всеки намира своя мотив да изучава чужд език / *Антони Стоилов*

ОТКРИТАЯ ЛИНИЯ

Русский язык для учителей-предметников: современные способы усовершенствования языка и речи в процессе преподавания / *Наталья Гетманенко, Ольга Иванова*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

и химични закони и съответните специфични термини към тях. За целта на изследването спряхме вниманието си на три учебника по органична химия: "Chemistry Environmental Protection for 10th Grade", "Chimie et protection de l'environnement" (учебниците са на издателство „Просвета“), които са превод на учебника „Химия и опазване на околната среда“ (издателска къща „Анубис“). Корпус от примери, взети от трите учебника, бе изследван и анализиран. Смеем да заявим, че благодарение на неутралния и точен научен текст във всяка урочна единица в трите учебника те дават съществена информация и достатъчно данни, които имат отношение към специализирания превод на терминологията в трите езика.

Сравнителен анализ на данните, получени от трите учебника по химия

Един от най-важните закони в химията е *периодичният закон*, който е формулиран от руския учен Менделеев.

В учебника на английски език той е представен по следния начин:

"The physical and chemical properties of the elements are periodic functions of their atomic numbers."

В учебника на френски език четем:

«Les propriétés des éléments, de leurs corps simples et de leurs composés chimiques changent périodiquement avec l'accroissement de leurs masses atomiques.»

Учебникът на български език предлага следния текст:

„С нарастване на относителните атомни маси свойствата на химичните елементи и на съединенията им се изменят периодично.“

В първата дефиниция четем за два вида свойства: химични и физични, а във втората и третата дефиниция има само един термин – *свойствата*. Това е приемливо, защото в науката под думата „свойства“ на един елемент или на химично съединение се подразбират химични и физични свойства.

В тези дефиниции се открива още едно различие. В английския вариант стои думата „елементи“ без каквото и да е описание на този термин. Определението на френски език е по-пълно заради факта, че то се състои не само от думите „елементи“, но и от „просто вещество“ и „химични съединения“. Българският учебник също включва в определението „елемент“ и „съединения“.

Последната разлика между тези три определения засяга термина „атомни номера“, който присъства в дефиницията на английски език. В другите две определения присъства друг термин – „атомна маса“. Трябва да отбележим, че „атомен номер“ е специфично количество, което е уникално за всеки елемент. Знае се, че по атомен номер се разграничават отделните елементи. Терминът „атомна маса“

представлява специфичното количество, което също е уникално за всеки елемент. Всеки елемент има различна атомна маса. Следователно, какъвто и термин да е използван от преводача, той е напълно приемлив и правилен от гледна точка на науката химия.

В английски текст има четири съществителни (properties, elements, functions, numbers), четири прилагателни (physical, chemical, periodic, atomic), 1 глагол (are).

В текста на френски език има шест съществителни (propriétés, éléments, corps, composés, accroissement, masses), три прилагателни (simples, chimiques, atomiques), един глагол (changent).

В текста на български има пет съществителни (нарастване, маса, свойствата, елементи, съединенията), три прилагателни (относителните, атомни, химичните), 1 глагол (се изменят).

Следващият пример разглежда термина *изотопи*.

В учебника на английски език определението за изотопи е следното:

“Isotopes are atoms having the same atomic number Z but different mass number A, because the atoms have different numbers of neutrons.”

В учебника на френски език четем:

«Ce sont des atomes d'un même élément chimique (donc leurs noyaux possèdent le même nombre de protons), mais qui diffèrent par le nombre de neutrons et donc par le nombre de mass.»

В учебника на български език определението е:

„Разновидностите от атоми на един и същи химичен елемент, различаващи се помежду си по броя на неутрони и следователно по масовите си числа, се наричат изотопи.“

В този случай преводачът трябва да бъде внимателен при думата “number”. На български думата „номер“ или думата „брой“ могат да се използват равносилно, докато на френски език има разлика между думите «numéro» и «nombre».

В текста на английски можем да преброим седем съществителни (isotopes, atoms, number, number, atoms, numbers, neutrons), пет прилагателни (same, atomic, different, mass, different), два глагола (are, have), една причастна форма (having).

Текстът на френски език се състои от девет съществителни (atomes, élément, noyaux, nombre, protons, nombre, neutrons, nombre, mass), четири прилагателни (même, chimique, même, différent), два глагола (sont, possèdent).

Текстът на български език има шест съществителни (разновидностите, атоми, елемент, неутрони, числа, изотопи), две прилагателни (химичен, масовите), 1 глагол (се наричат), едно сегашно деятелно причастие (различаващи се).

Терминът „електроотрицателност“ се представя в учебника на английски език като “the ability of atoms to attract shared electron pairs”.

Същият термин в учебника на френски език е представен със следната дефиниция:

«Dans une molécule diatomique, chaque atome attire, avec une force différent, les doublets liants. Cette force est caractérisée par la valeur d'électronégativité.»

В учебника на български виждаме следното определение:

„Електроотрицателността е мярка за силата, с която ядрата на атомите в молекулите привличат към себе си общите електронни двойки.“

В тези примери откриваме един и същи глагол: “to attract” на английски, “attirer” на френски и на български „привличам“.

Откриваме разлика в по-прецизното и погребно обяснение на термина „електроотрицателност“. Английският текст споменава само способността на атома, което може да означава всеки атом. Френският текст използва термините “atom in diatomic molecule”, докато в българския текст откриваме термина „ядро“ (атомното ядро) в молекулите.

В текста на английски език откриваме четири съществителни (ability, atoms, pairs, electron), един глагол (to attract), едно минало причастие (shared).

В текста на френски език можем да изброим седем съществителни (molécule, atome, force, doublets, force, valeur, électronégativité), три прилагателни (diatomique, différent, liants), два глагола (attire, est caractérisée).

Текстът на български език се състои от седем съществителни (електроотрицателността, мярка, силата, ядрата, атомите, молекулите, двойки), две прилагателни (общите, електронни), два глагола (е, привличат).

Друг често срещан термин в учебниците е терминът „въглеводород“. Той е описан по следния начин в учебника на английски език:

“Hydrocarbons are organic compounds containing only carbon and hydrogen atoms”.

За въглеводорода в учебника на френски четем:

«Les composés organiques constitués uniquement de carbone et d'hydrogen sont appelés des hydrocarbures.»

Учебникът на български език предлага следното обяснение:

„Най-простите органични съединения са въглеводородите – съединенията между въглерода и водорода“.

В този случай трите примера са почти идентични. Откриваме само една разлика в учебника на български, където фокусът е върху прилагателното „най-простите“, което описва термина „въглеводороди“.

В учебника на английски език в тази дефиниция откриваме пет съществителни (hydrocarbons, compounds, carbon, hydrogen, atoms), едно прилагателно (organic), един глагол (are), едно сегашно причастие (containing).

Дефиницията на френски език се състои от четири съществителни (composés, hydrogen, carbone, hydrocarbures), едно прилагателно (organiques), два глагола (sont appelés, constitués), една причастна форма (constitués).

В текста на български език откриваме четири съществителни (съединения, въглеводородите, съединенията, въглерода, водорода), две прилагателни (най-простите, органични), един глагол (са).

Друг термин, който е в обсега на химията, е терминът *алкохоли*.

В текста на английски *алкохолите* са описани по следния начин:

“Alcohols are hydroxyl derivatives of hydrocarbons that contain one or more -OH groups.”

Терминът *alcohols* в учебника на френски е представен по следния начин:

«On appelle alcools les composés organiques possédant un groupe hydroxide (-OH) lié à un atome de carbone tétraédrique.»

В учебника на български *алкохолите* са обяснени много по-детайлно:

„Такива съединения, които могат да се разглеждат като получени от въглеводороди, в молекулата на които един или няколко от водородните атоми са заместени с хидроксилна група, се наричат хидроксилни производни на въглеводородите.“

Ако трябва да се анализират лексемите и граматическите категории в тези три примера, ще се отчете голяма разлика между дефинициите на трите езика. Това не означава, че има нещо неправилно в самите дефиниции. Всъщност от научна гледна точка, трите определения са напълно идентични. В този случай всичко зависи от преводача и от целевите потребители на превода. Това, което трябва да добавим, е, че учебниците, въз основа на които правим настоящото съпоставително изследване, са за девети клас в българското средно общообразователно училище. Този учебен материал се преподава в десети клас в езиковите гимназии в България, тъй като, както е известно, първата година в гимназията е подготвителна, т.е. изучават се основно чужд език, български език и математика. Това означава, че потребителите на тези текстове са на почти еднакво ниво по отношение на знания по химия. Заслужава да отбележим, че определението, дадено за термина „алкохоли“ на български език, е много по-трудно за разбиране не само от учениците, но и от самите учители по химия. Логичен е въпросът дали такава сложност е нужна. Нашето мнение е, че трябва да редуцираме текста на дефиницията до необходимия минимум – така, както е направено в примерите на английски и френски език.

В учебника на английски език в определението има седем съществителни (alcohols, derivatives, hydrocarbons, groups, atoms, hydroxyl, derivatives) и два глагола (are, contain).

В учебника на френски език можем да преброим шест съществителни (alcools, composés, groupe, hydroxyle, atome, carbone), две прилагателни (organiques, tétraédrique), един глагол (appelle), две причастни форми (possédant, lié).

Учебникът на български език предлага определение, в което има седем съществителни (съединения, въглеродороди, молекулата, атоми, група, производни, въглеродородите), четири прилагателни (хидроксилна, хидроксилни, водородните, получени), четири глагола (могат, разглеждат, са, наричат).

Терминът „органична химия“ се разглежда също в отделните учебници. На английски език той е дефиниран така:

“The study of organic chemistry is the study of the compounds of carbon, especially those in which carbon is covalently bonded to other nonmetals such as hydrogen, oxygen, nitrogen and the halogens.”

На френски език:

«La chimie organique est la chimie des composés du carbone, à l'exception du carbone lui-même, des oxydes du carbone (CO et CO₂), de l'acide carbonique et ses sels – les carbonates (CaCO₃), des cyanures, des carbures qui ont tous un caractère minéral et qui sont étudiés en chimie minérale.»

Учебникът на български език предлага следната версия на определението:

„Органични съединения са всички съединения на въглерода без CO, CO₂, H₂CO₃ и нейните соли. Органичните съединения са обект на изучаване на органичната химия.“

Последните три примера съдържат лека разлика помежду си. В текстовете на английски и френски език ясно се забелязва обяснението на термина „органична химия“, докато текстът на български език предлага обяснение само на термина „органични съединения“, които са обект на „органичната химия“. В първия пример също така е дадена допълнителна информация, което е изключително важно, а именно – въведен е и терминът „covalently bonded“. В другите два текста този термин липсва. Освен това в тях са използвани емпирични формули (CO, CO₂; H₂CO₃). В английския текст има единствено изброяване на химични съединения и елементи, но не и емпирични формули.

В определението на английски език можем да открием единайсет съществителни (study, chemistry, study, compounds, carbon, carbon, nonmetals, hydrogen, oxygen, nitrogen, halogens), едно прилагателно (organic), два глагола (is, is), едно наречие (covalently), едно минало причастие (bonded).

В определението на френски език виждаме петнайсет съществителни (chimie, chimie, composés, carbone, exception, carbone, oxydes, carbone, acide, sels, carbonates, cyanures, carbures, caractère, chimie), четири прилагателни (organique, carbonique, minéral, minérale), три глагола (est, ont, sont étudiés).

В дефиницията на български език се намират осем съществителни (съединения, съединения, въглерода, соли, съединения, обект, изучаване, химия), три прилагателни (органични, органичните, органичната), два глагола (са, са).

Един специфичен химичен термин – „електронна обвивка“, трябва да се анализира подробно и неговите преводни еквиваленти да се сравнят внимателно.

На френски този термин може да се преведе като “cortège électronique” или “une couche électronique”. На български същият термин може да се преведе също по два начина: „електронна обвивка“ или „електронен слой“. В подобни случаи преводът трябва да бъде отлично запознат не само с термините и различието между тях в трите езика, но и с най-съвременната терминология в съответната сфера.

Пълния текст четете в сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 6, 2015 г.

Себеотдаденост и дълг

*Откъс от „Захванали сме една работа,
трябва да се доизкара до края“,
или за дълга и себеотдадеността
на посветения (наблюдения върху
„Земляци“ на Йордан Йовков)*

Владимир Игнатов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Появилният се през 1917 г. първи том с Йовковите произведения за войната се открива с текст – генератор на идейни и образни реминисцентни редове, чийто семантичен потенциал бива активизиран и в други естетически и концептуални напластявания, предприемани от писателя – и в сферата на фронтовата действителност, и извън тази тематична рамкираност. С това „Земляци“ задава определени посоки на четене и смислополагане, които се реализират с различна степен на автотекстуална натовареност и усвоеност, на референциална съотносимост.

„Земляци“ е произведение, което съвсем ясно и категорично разкрива Йовковите нагласи (в неговия случай – от гледище на непосредствената, чисто биографична свързаност с тази събитийност) спрямо пресъздаването и осмислянето живота на фронта, а именно – през оптиката и емоционално-изобразителния рисунък на една сюжетополагаща и структуроопределяща *екзистенциална* перспектива при тълкуването феномена на военновременния кататизъм: модел, запазен и прилаган и в сетнешните художествени превъплъщения на воинското осъществяване на личността в търсенията на писателя. Като пряк участник и свидетел на предприетите действия от края на 1912 г. и особено от началото на 1913 г. (служещ в редиците на 3-та бригада на Трета

Заглавието е на редакцията

www.bel.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д.п.н.
Маргарита Георгиева
E-mail: m.georgieva@abv.bg

Редактор

Д-р Мая Падешка
0889 22 04 12

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: bel@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Български език
и литература“,
кн. 6/2015:**

МЕТОДИКА

Има ли Бог в машината?
Литературата като дигитално
изживяване / *Иван Велчев*

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

„Захванали сме една работа,
трябва да се доизкара до края“,
или за дълга и себеотдаденост-
та на посветения (наблюдения
върху „Земляци“ на Йордан
Йовков) / *Владимир Игнатов*

ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Родноезиковите занятия в
началното училище – рабо-

тилница за формиране на интегрален тип компетентности / *Мариана Манева*

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И КУЛТУРА ПО СВЕТА

За формирането на лексикална компетентност в обучението по български език на чужденци / *Бонка Василева*

Българите и европейските измерения / *Светла Черпокова*

Стихът като пътешественик: представянето на съвременна българска поезия в чужбина. Аспекти и проблеми / *Иван Ланджев*

Български литературни маршрути. Перипетии и успехи на едно споделено познание / *Любка Липчева-Пранджева*

СТУДЕНТСКИ ФОРУМ

Културни контексти на българския модернизъм през 20-те и 30-те години на XX век / *Методий Кирилов*

ОПИТЪТ НА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Анкета с учители по български език и литература

Учителят прави училището
(На въпросите отговаря
Румяна Генчева)

ЛИЧНОСТИ И СЪБИТИЯ В ОБРАЗОВАНИЕТО И В НАУКАТА

На многая лета! (Проф. д-р Владимир Атанасов на 60 години) / *Огняна Георгиева, Ангел Петров*

РЕЦЕНЗИИ И ИНФОРМАЦИЯ

Нов поглед към заемането и усвояването на чуждите думи / *Емилия Пернишка*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

балканска дивизия), Йовков гради повествованието за еднотипността на Балканската война с документалногостоверна, фактологична точност в посланията и внушенията, съсредоточавайки се върху образните и присъствени характеристики на героите, чиито прототипове са реални добруджански селяни (Минев, 1969: 249 – 250). Оттук следва и закономерността в широтата на семантичните параметри на комплекса от обектно-символни употреби и означения, заложен в пределно опростената, но знаково напрегната откъм дискурсивни и концептуални конотативни напластявания типологична конструкция на текста. Земляците Стоил, Никола, Димитър и Илия, при строгата индивидуалност в психологическите и действените си позовавания и разгръщания, са обединени от принудителното заличаване на всякакво различие в трагичната обхванатост на владеещото целия им жизнен хоризонт зло, от неизбежната, угнетяващата мисъл за граматичната дисхармоничност и антиномичност на битието извън неговия естествен ход.

Йовков използва опростени, но показателни с ядрото си от внушения техники за онасловаване, които често насочват към пряко изведена сюжетоорганизираща матрица, съдържаща в себе си някой от следните означители:

- персонажен – с повишена честота в употребата на поясняващ го субстантивен маркер, наставляващ за някаква негова присъща характеристика:
 - национална („Българка“, „Безотечественици“);
 - социална („Светата нощ“);
 - топоним („Край Места“, „Прег Огрин“, „При езерото Туркойа“);
 - антропонимен – в значително по-малка степен („Ески Арап“, „Хермина“).

Така тези разкази имат усложнена откъм вплетени автори послания „прагова“ ситуация (казано с езика на Жерар Женет – Genette, 1997: 410), която поражда нееднозначни рецептивни нагласи у читателя/интерпретатора, устремил се да я „прескочи“, навлизайки в същинския художествен свят на съответното произведение. Упоменатите паратекстови позовавания служат за ясно посочване, открояване на идейни и мотивни конструкти още в подстъпите на самото повествование в линейна последователност и правопрпорционална зависимост. Под това се има предвид следното: отношението на привнесения семантичен потенциал в заглавието (А) към неговото разкриване и разгръщане в отделна художествена система (В), а не строежът и композицията на дадената творба, т.е. връзката между А и В е с положителен знак, процесуална, по тъждество. Каквато е поетологичната заложеност и мотивираност и в „Земляци“ – героите, загатнати в заглавието, са сюжетопораждащи и сюжетоорганизиращи, около

техните портретни, речеви, действени характеристики се съсредоточава цялата наративна схема. Не така обаче стои въпросът в случай като „Хермина“. В това произведение типологичната конструкция насочва към обект на повествователния изказ, при който концептуалната натовареност е друга. Той е по-скоро експликатор на/повод за (авто)рефлексивни репрезентативни модуси на една усложнена в интроспективното си разкриване субектност. В този смисъл, връзката между А и В е отново процесуална, но *по сближение*.

И така, поставяйки началната точка на представената връзка по твържество, необходимо е да споменем, че именно тук се въвежда мотив, който сетне ще се превърне в един от централните за цялата творба – не търпящото изменение или отклонение, а напротив – все по-усилващо се усещане за съдбовна свързаност с родната земя не е само по посока на еднаквата пространствена ситуираност на земяците, на съвместната им положеност в затворения микрокосмос (селото), а преди всичко на духовно-емоционално сходство, което войната неминуемо извиква между посветилите се на оръжието, в засиленото чувство за обща принадлежност по време на всеобемащата заплаха и разруха. Идеята за метонимичната родина – Брешил – пряко кореспондира с представата за неразривните релативни отношения между военнослужещите и *земята*. В подобна смислова линия са насочени и разсъжденията на Владимир Василев, изложени в многократно цитираната аналитична статия „Маршът на победата и на смъртта“: „Копнежът по земята, вскръмен от нея и имащ властната сила на един инстинкт, винаги обхваща героите на Йовков, когато останат сами. Щом мине хипнозата на боя, те се унасят в блянове за своята земя, с която ги свързва тежкия и богатен труд. Всичко, което ги заобикаля, им говори за нея – оставената – и всички природни явления бугят асоциации за нея“ (Василев, 2008: 130). Земята е неотменимият спомен и съкровеният копнеж за близкото, усвоеното, хармоничното, а „избликът на нейната сила е, който олицетворява самото битие, призовава вечността и Бога“ (Василев, 2008: 131).

По този начин лаконичната паратекстова издържаност на началните семантични кодове в „Земяци“ съставя плътна мотивна мрежа от референциални означения и символни проектирания, която в хода на сюжетното развитие започва да функционира в различни направления (рефлексии на дихотомията фронт – тил във вътрешния свят на индивида; психологическите състояния на групата (четиримата съселяни), на бойния колектив; екзистенциалните измерения на (съ)преживяванията на воинското битие).

С използвания жест на отвеждане към индивидуализираните, субективни основания на присъствени, поведенчески заявявания в контекста на добре очертаваните и разгръщани социалнопсихологически типове сред войниците се задейства вътрешният семантичен потенциал на една разностранно изразяваща се антропоцентрична концептираща гледна точка, пресичаща целия художествен свят на „Земяци“ и обуславяща начина на възприемане и осмисляне проекциите на войната и на човешкото битие, подвластно на него, в Йовковата фронтна проза въобще. Тук не случката и обстоятелствата около нея (баталията, затишето) са толкова важни, колкото отзвукът им в душевността на отделната личност.

Особената панорама на образи, на герои – носители на характерологичното в приемането и отдаването, посвещаването на воинското битие се открива с персонаж, чийто натюрел предопределя, насища и последователно разгръща неговата необикновеност, а дори и извънположеност спрямо редиците на бойните другари („Стоил е един от тия войници, които с вънкашността си изведнъж се отделят и изпъкват между еднообразните войнишки фигури, запомват се и за своите роти са също като типичните черти на една физиономия“). (Нека напомним, че подобна образотворческа техника се явява твърде продуктивна с оглед изграждането на представата за чудака, поставен в екстремалните военновременни условия. Представа, подчертано генеративна, показателна при привеждането на действителните проявления на герой като например Живко от „Чудният“, но освен това приложена и при други автори с повече или по-малко изразен афинитет към сюжети от фронт-

та, като Стефан Руневски (Дечко от „Врагове“), Георги Райчев (Лало от едноименния разказ), Константин Константинов (неназованият със собствено име войник, отказал се от оръжието, от „Затворникът“). Именно предвид тези действени проявления и техните психологически, но и аксиологически измерения и значението им за личността и за колектива, може да се твърди, че това са своего рода герои експликатори на трагичната реалност сред окопите и укрепленията, притежаващи различни функции (утвърдителни и изобличителни) – да конструират устойчива координатна система от морално-етични императиви, върху която да положат феномена на воинския подвиг и саможертва, но и да открият нагласите и порядките в разнородната група на военнослужещите.) Вгълбеността на Стоил, неговата сякаш откъснатост от заобикалящото, непосредното, авторефлексивната (интроспективната) му предразположеност („Той е мъчелив, рядко се смее, не се оплаква и не роптае.“) чертаят нееднозначните, силно напрегнатите линии на доведеното до спотаена вътрешна агония съществуване сред ужасите на нетърпящото отклонение преразпределение на силите в екзистенциално изчерпаното пространство на пребиваване на обречените се на оръжието.

Образът на ефрейтора е сложен, многопланов, психологически мотивиран и издържан. Това е обединителна фигура, която не задава модели на поведение и форми на присъствие, но без съобразяването с нейното значение и влияние е невъзможно изпълнението на заложения още в заглавието на творбата мотив-идея за близостта и единението („В землянката Стоил е като глава на семейство.“; „Уравновесеният и спокоен характер на Стоила и голямото му влияние между тях ги примирява и обединява. В много случаи Стоил е и баща, и по-стар брат, и началник, и съдия.“). Търпеливостта, благостта и набожността на войника, които в хода на разказа все по-осезателно ще го дистанцират от центъра на реално случващото се, от купежа на страстите и противоречията в групата, за да утвърдят неговите умозрително-съзерцателни светогледни позиции и да го наложат като един от протообразите на характерния тип Йовков герой, са вид екстериоризация на богата душевност, на монолитен интимно-личен микрокосмос, но и жестове на активно противопоставяне на потъналата в зло действителност, начини на съхраняване на собствения интегритет в условията на рязко повишено жизнено напрежение.

Именно тези условия организират битието на четиримата землянци под знака на съположеността на техните следхождащи (спрямо движението, прехода от *тиловото* към *фронтовото* осъществяване на индивида, изразени и със знаковите релативни отношения земя/**труг** – бойно поле / **война**) онтологични проективи върху фона на екстатичността и неумолимата, всеобемаща стихийност на „лъжовния“, лишен от всякакви екзистенциални опори, свят („Войната ги свърза и сближи още повече: отколе вече те пътуват наедно, лягат и стават наедно, бият се един до други.“; „Там [на позициите] опасностите, меглата и лишенията още повече ги сближаваха и когато се случеше да се разделят, всеки се грижеше повече за другите, отколкото за себе си.“). В повествователната тъкан и съответно в персонажната система на „Землянци“ важно място заема образът на Никола. Той е пълната противоположност на Стоил – „Това е весел, приказлив и малко ексцентричен човек.“ Неговото портретно описание отвежда към представата за силно екстровеертен, импозантен социален типаж – „Той е здрав, снажен и червенгалест, има внушителна и воинствена фигура, сам се гордее с това и не пропуска да се натруфи с каквото намери.“ Така механизмите на контрастно пресъздаване на идентификационна маркираност представят както различията във „военния бит“, обстойната „психограма на военното всекидневие“ (Стефанов, 2009: 243), така и разнообразието от индивидуалните психологически и присъствени разполагания, които ги въплъщават.

Пълния текст четете в сп. „Български език и литература“, кн. 6, 2015 г.

Социалната роля на училището

Откъс от „Училището като специфична социална институция“

Вяра Гюрова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Училището и училищното образование се разглеждат като неизменна част от обществото и от общественото развитие. Й. Първанова пише: „Развитието на училището в историческите епохи следва развитието на обществото, за да удовлетвори нуждите от предаване и овладяване на натрупващия се социален опит и да осигури оптимална подготовка на младите хора за ефективно вписване в социума и за изпълнението на разнообразни социални роли“. В контекста на този цитат училището може да се разглежда като продукт (резултат) от общественото развитие, но и като част от него. То има своята социална задача: „Исторически погледнато, училищното образование възниква, за да социализира децата и младежите като действащи лица (агенти) на възпроизводството на съществуващите социални взаимоотношения. От организацията и от учебния план на училищното обучение се очаква да отразяват мястото на децата, младежите и възрастните учащи в социалната система, като цяло, и да улесняват безпроблемното приемане от тяхна страна на доминиращите социални ценности и нормативни релации“.

Анализът на социалната същност на училището предполага очертаване на параметрите на неговия социален статус в обществото като институция, но и разглеждането му като социална организация или социална система, със своя структура, социални взаимоотношения и йерархия, роли

Заглавието е на редакцията

www.pedagogia.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Емилия Василева

E-mail: embavassi@abv.bg

Редактор

Любомира Христова

0889 22 12 15

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: pedagogia@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Педагогика“, кн. 9 /2015:

СЪВРЕМЕННОТО УЧИЛИЩЕ – РЕАЛНОСТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Училището като специфична социална институция / *Вяра Гюрова*

Участие на общността в управлението на училището – (не)възможното партньорство / *Йонка Първанова*

ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОНИКНОВЕНИЯ

Бъдещите учители и проект „Студентски практики“ / *Тедодора Вълова*

Аспекти на приложението на играта в ерготерапията / *Петя Минчева*

**ПРЕПОДАВАНЕ
ЧРЕЗ РАЗВИВАНЕ
НА МЕЖДУКУЛТУРНИ
КОМПЕТЕНЦИИ**

Formation régionale à Sofia:
Enseigner en développant la
compétence interculturelle /
Rennie Yotova

Enseigner en développant
la compétence interculturelle /
Alex Cormanski

La publicité et l'interculturel
/ *Armine Grigoryan*

L'interculturalité dans le
système éducatif macédonien /
Snezana Petrova

Littérature et interculturalité: à
l'écoute des échos intertextuels
dans la classe de FLE / *Marie-
Françoise Chitour*

**ДОКТОРАНТСКИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ**

Образователната система
на Йемен след 1990 г. (Тен-
денции и перспективи) / *Асма
Ахмед Абдулла Каинун*

СПОДЕЛЕН ОПИТ

Иновативен модел на обра-
зователна политика на обеди-
нено детско заведение / *Каме-
лия Димитрова*

ГОДИШНО СЪДЪРЖАНИЕ

и статус на членовете на училищната общност
като минюобщество.

Ориентиране в понятията

По отношение на социалната си същност училището е дефинирано като „социална органи-
зация“, „социална система“, „социален институт“,
„социална институция“. Например според Макнер-
гни и Хърбърт (Mcnergneu&Herbert) „училището е,
на първо място и преди всичко, социална инсти-
туция, т.е. изградена организация с разпознаваема
структура и мрежа от функции, предназначена да
запази и продължи социалния ред“. Й. Първанова го
определя като „специфична организация, създадена
да удовлетворява потребностите на обществото
от целенасочено системно образование и социализа-
ция на всяко ново поколение...“. Според Г. Е. Йенсен
училището е „социална система, представляваща
част от човешката естествена среда (хабитат)
на ученици, учители, специални услуги, персонал и
администрация“ и т.н.

В речниците и в редица анализи на социолози
най-често училището се посочва като пример за
(социален) институт или социална институция.
Нашето законодателство също определя училището
като институция.

Общото между всички интерпретации на
социалната същност на училището е, че то е
социален продукт (продукт на обществото).

Защо училището е социална институция (ин-
ститут)?

Ваня Георгиева определя институцията като
„формална организация, която е регистрирана и
действа на основата на определено законодател-
ство“.

Според тази дефиниция *училището е инс-
титутция / формална организация, защото всяко
училище се „регистрава“ по съответен ред и функ-
ционира на основата на редица нормативни актове
за сферата на образованието.*

Основание за определяне на училището като
социална институция дава и дефиницията на
Х. Барнърс (H.L.Barners), според която „социалната
институция представлява социална структура
и механизми, чрез които човешкото общество
организира, ръководи и изпълнява разнообразни
дейности, необходими за удовлетворяването на
човешки потребности“. В случая *училището също е
социална институция, защото организира, ръководи
и изпълнява разнообразни дейности, необходими за
удовлетворяването на потребността на хората
от образование и социализация.*

Много определения на социологическото по-
нятиие „социален институт“ (от лат. *Institutum*
– установяване, устройство) също насочват към

социалната функция (или социалните функции) и роля на училището. Въз основа на преглед на различни дефиниции А. Дзюв обобщава, че „социалният институт представлява:

- ролева система, в която се включват също норми и статуси;
- съвкупност от обичаи, традиции и правила на поведение;
- формална и неформална организация;
- съвкупност от норми и учреждения, регулиращи определена сфера на обществените отношения“.

Социалните институти удовлетворяват конкретни значими човешки и обществени потребности и ценности. Според С. С. Фролов могат да се разграничат пет института, удовлетворяващи:

- потребността от възпроизводство на рода (институтът на семейството и брака);
- потребността от безопасност и социален ред (институтът на гържавата и другите политически институти);
- потребността от придобиване и производство на средства за съществуване (икономическите институти);
- *потребността от предаване на знания, социализация на погрстващото поколение, подготовка на кадри (институтите на образованието – в широкия смисъл, включително институтите на науката и културата);*
- потребността от решаване на духовни проблеми и проблеми за смисъла на живота (институтът на религията).

Училището попада в четвъртата група институти – то е институт на образованието, който реализира важната човешка и обществена потребност от образование и социализация на погрстващите.

Училището притежава определените от П. Бергер (P. Berger) и Б. Бергер (B. Berger) „най-важни признаци“ на социален институт:

- *възприема се от хората като външна реалност* – създадено и регламентирано е със съответното национално законодателство;
- *възприема се от хората като обективна реалност* – тя се определя от неговото функциониране в интерес на определена социална група (всъщност – социални групи) – на децата, неграмотните или недостатъчно грамотните и недостатъчно образованите хора, независимо от възрастта им. Днес е немислимо съществуването на което и да е общество или гържава без училище (изключение правят някои много изостанали племенни общности);
- *има принуждаваща сила* – децата са принудени да ходят на училище, защото има закон за задължителното училищно образование (у нас до 16-годишна възраст) и защото образованието е условие и фактор за намиране на работа и за качеството на живот на всеки човек;
- *има морален авторитет* – той се определя от факта, че като социален институт, училището е „стабилна и интегрирана съвкупност от символи, вявания, традиции, ценности, норми, роли и статуси“, поради което хората и обществото, като цяло, му доверяват образованието, възпитанието и социализацията на децата, а при необходимост и в определени ситуации – и на възрастните;
- *има качеството „историчност“*, свързано с историческия му път на развитие през вековете, с неговата еволюция и предаването от поколение на поколение на исторически ценни и значими традиции, ценности, символика, обичаи, образци и модели на поведение.

Като социален институт, училището притежава устойчивост, формални и неформални правила, организиращи взаимодействието между хората в сферата на училищното образование чрез системата от роли и статуси.

По аналогия с дефиницията на А. Р. Дзюв за висшето училище, което е един от видовете училища, може да се обобщи, че *училището е социален институт на образованието, в чиито функции влиза предаването на знания от поколение*

на поколение. Налице са съответни ценности, традиции, норми, социални роли и статуси.

У нас училището се възприема и утвърждава чрез законодателството като социална институция. Според чл. 25 на най-новия проект на МОН на Закон за предучилищното и училищното образование у нас: „Училището е институция в системата на предучилищното и училищното образование, в която се обучават, възпитават и социализират ученици и се осигуряват условия за завършване на клас и етап и/или за придобиване на степен на образование...“.

В по-новата си история училищното образование се свързва и с гарантиране правото на образование. Според Чл. 4. на Закона за народната просвета от 2012 г., „(1) Гражданите имат право на образование. Те могат да повишават непрекъснато своето образование и квалификация. (2) Не се допускат ограничения или привилегии, основани на раса, народност, пол, етнически и социален произход, вероизповедание и обществено положение“.

Същият дух се запазва и в проекта на МОН на Закон за предучилищното и училищното образование, чийто чл. 7(1) гласи: „Всеки има право на образование и може да повишава образованието и квалификацията си чрез учене през целия живот“.

Социалният контекст на образованието го определя и като „социална система, предназначена да се грижи за образованието и развитието на децата и възрастните (които са човешкият ресурс на обществото) и чрез тях – за просперитета на обществото“. Краят на това определение насочва към социалната функция на училището и очакванията, които обществото има към него.

Социалната функция (функции) на училището

Като всяка социална институция, и училището изпълнява различни функции. Според А. Лаудато всяка от тези функции се проявява на индивидуално, институционално, локално, социално (обществено) и международно равнище. (Поради акцента върху социалното измерение на училището няма да се разглеждат проявите на всички негови функции на четирите равнища.) А. Лаудато дефинира следните социални функции на училището (по-скоро – групи функции):

- *технически/икономически функции* – допринасят за техническото и икономическото развитие и за удовлетворяване на съответните потребности на хората, институцията (самото училище), местната общност, обществото и международната общност;

- *хуманни/социални функции* – най-общо те се изразяват в приноса на училището за човешкото развитие и за социалното взаимодействие:

- на индивидуално ниво – от училището се очаква да помага на учениците да развият физическия, психическия и социалния си потенциал, който носят у себе си;

- на институционално ниво – от училището се очаква да изгради социална система на човешките взаимоотношения, за да осигури качествена среда за учениците и учителите;

- на ниво община и общество – от училището се очаква да обслужва социалните потребности на местната общност, да подпомага социалната интеграция на многобройни и различни клиенти, да улеснява социалната мобилност вътре в съществуващата структура на социалната класа, да селектира и разпределя компетентни хора за съответните роли и длъжности, да допринася за социалната промяна и развитието в дългосрочна перспектива;

- на международно ниво – от училището се очаква да подготви учениците да живеят в условията на международна хармония, социално обединяване (сътрудничество), глобални човешки взаимоотношения и елиминирание на национални, регионални, расови, полови предразсъждения;

- *политически функции* – отнасят се до приноса на училището за политическото развитие на няколко равнища, като на индивидуално (личностно)

ниво формира позитивно гражданско съзнание у учениците, както и нагласи и умения у тях да упражняват правата и задълженията си на граждани и да уважават правата на другите;

– *културни функции* – свързват се с приноса на училищата за предаване на културата от едно поколение на друго и с културното развитие на различните равнища;

– *образователни функции* – свързват се с приноса на училищата за развиване и поддържане на образованието (образователното равнище) на различните равнища на обществото и по-конкретно:

– на индивидуално ниво – важно е училището да научи учениците как да учат (или да им помогне за това), а на учителите – как да преподават, както и да подпомогне професионалното развитие на учителите;

– на институционално ниво – училището е място за системно учене, преподаване и разпространяване на знания; то е център за развитие, системно експериментиране и прилагане на образователни промени;

– на ниво община и общество – училището предлага образователни услуги в съответствие с различните потребности на местната общност и обществото, като цяло, улеснява развитието на педагогическите професии и образователните структури, предава знанията и информацията на следващите поколения и допринася за формиране на учещо се общество;

– на международно ниво – училището допринася за развитие на глобалното образование и международния образователен обмен и сътрудничество, за образованието на света като цяло.

Пълния текст четете в сп. „Педагогика“, кн. 9, 2015 г.

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз Буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/425-04-70, 02/425-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз Буки“

1. Стандартни карета на вътрешна страница:

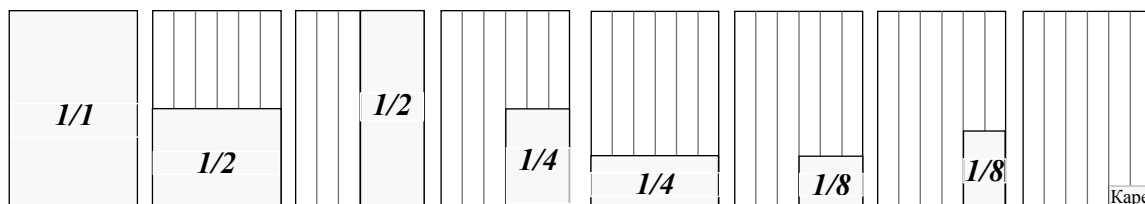
Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница - 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница - 256 мм/194 мм - 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница - 256 мм/97 мм - 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница - 125 мм/97 мм - 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

Цена за първа страница:

4 лв. на кв. см;

Цена за последна страница:

2 лв. на кв. см.

2. Вложки - 1000 бр. - 80 лв.

Научни списания на издателство „Аз Буки“

1. Цена за вътрешна страница (в лева)

Размер	Черно-бяло	+ 1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз Буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз Буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2012 г.